

# خاطیره دفتری

دوکتور حسن ریاضی (ایلدیریم)

اؤلومونون بیرینجی ایل دؤنومو مناسبتیله

آزى

۲۸ مرداد ۱۴۰۱

---

خاطیره دفتری

---

دوکتور حسن ریاضی (ایلدیریم)

---

اؤلومونون بیرینجی ایل دؤنومو مناسبتیلہ

---

آذری مجله‌سی نین نشری

---

بیرینجی چاپ – مرداد ۱۴۰۱

---

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

---

هدیه اولاراق مراسیمده اشتراک ائدنلره تقدیم اولونور

---

## فهرست

- ۷..... اؤن سؤز
- ۱۰..... آذربايجان ادبی مدنی درنک لری نین بیاننامه سی
- ۱۶..... مفتون امینی (شاعر)
- ۱۷..... رحیم رئیس نیا (یازیچی و محقق)
- ۱۸..... کریم مشروطه چی «سؤنمز» (شاعر)
- ۱۹..... حبیب فرشباغ (شاعر و یازیچی)
- ۲۰..... حسن اسکندری (عاشیق)
- ۲۱..... نادر الهی (شاعر)
- ۲۲..... صمد رحمانی (ادبیات تنقید جیسی)
- ۲۳..... مرتضی مجدفر (یازیچی و ژورنالیست)
- ۲۴..... نریمان ناظم (یازیچی)
- ۲۵..... ناصر داوران (شاعر)
- ۲۶..... میانالی علیرضا (شاعر)
- ۲۷..... ائلدار موغانلی (شاعر و ژورنالیست)
- ۲۸..... حسین طهماسب پور شهرک (شاعر)

- ۲۹..... فیروز رفاهی (دیلمچی)
- ۳۰..... صمد چایلی (شاعر و تدقیقاتچی)
- ۳۱..... علیرضا ذیحق (یازیچی)
- ۳۲..... صدیار وظیفه (اثل اوغلو)
- ۳۳..... ارشد نظری (شاعر)
- ۳۴..... حسین آغیارلی (شاعر)
- ۳۵..... ع.ن. چاپار (شاعر)
- ۳۶..... بهروز ایمانی (شاعر)
- ۳۷..... آیدین داغ تکین (شاعر)
- ۳۸..... کریم قربانزاده (شاعر و یازیچی)
- ۳۹..... حیدر آرازلی (شاعر)
- ۴۰..... روشن نوروزی (ژورنالیست)
- ۴۱..... حسین ریاضی (آذری مجله سی نین صاحبی و مسئول مدیری)
- ۴۲..... پیام های فارسی
- ۴۳..... آغاز سخن
- ۴۶..... سرت سلامت، ای آذربایجان!
- ۵۱..... ابراهیم دارابی (نویسنده و مترجم)

- ۵۲..... شمس لنگرودی (شاعر)
- ۵۳..... پرویز پرستویی (بازیگر)
- ۵۴..... پرویز بابایی (نویسنده و مترجم)
- ۵۵..... پرویز حبیب پور (نقاش)
- ۵۶..... کیومرث کیاست (طراح و گرافیست)
- ۵۷..... علی پاینده (شخصیت اجتماعی)
- ۵۸..... احمد پوری (مترجم)
- ۵۹..... اردشیر رستمی (طراح و گرافیست)
- ۶۰..... چنگیز مهدی پور (آهنگساز)
- ۶۱..... فریا وفی (داستان نویس)
- ۶۲..... عظیم قیچی ساز (کوهنورد)
- ۶۳..... سیاوش چراغپور (بازیگر)
- ۶۴..... شهناز داراییان (همسر استاد علی اشرف درویشیان)
- ۶۵..... حشمت حافظی بهزادی (همسر استاد بهزاد بهزادی)
- ۶۶..... اختر امین مؤید ( همسر استاد مجید امین موید )
- ۶۷..... سعیده پاک نژاد (داستان نویس)
- ۶۸..... رقیه کبری (داستان نویس)

- ناهيډ نوبخت (پژوهشگر اجتماعي)..... ۶۹
- رضا کاظمي (داستان نويس)..... ۷۰
- شاهرخ اميني (نويسنده)..... ۷۱
- احد واحدی (شاعر)..... ۷۲
- جواد دربندي (محقق)..... ۷۳
- دکتر ناصر رادگر (پزشک متخصص)..... ۷۴
- پوريا گل محمدي (جامعه شناس)..... ۷۵
- مليحه بصير (نويسنده)..... ۷۶
- ابراهيم تفضلي (هنرمند)..... ۷۷
- علي آغ گونثيلي (داستان نويس)..... ۷۸
- بابک احمدي (شاعر)..... ۷۹
- خليل قياسي (دوست)..... ۸۰
- خسرو واقف (همکلاسي)..... ۸۱
- آيدين رياضي (روزنامه نگار)..... ۸۲

## اؤن سؤز

قدرتلی شاعر، متفکر ژورنالیست و آذربایجان ادبی-مدنی جمعیتی نین اعتبار و حؤرمتمینی لاییقینجه قازانان اجتماعی شخصیت دوکتور حسن ریاضی (ایلدیریم)ین اؤلوموندن بیر ایل کئچدی. بو بیر ایل عرضینده نه او اونودولدو، نه ده بیز اونو اونوتدوق. شبهه سیز، نه قدهر اینسانلیغا محبت، انسان ستورلیک، عدالت و آزادلیق سؤزلیرى معنا لایرسا، او اؤز معنوی حیاتینى سئون لری نین، آذربایجانین و ایرانین ادبی-مدنی جمعیتی نین قلبینده داوام ائده جکدیر.

آذربایجان مدنیت سماسی نین ایلدیریمی اولان دوکتور حسن ریاضی، اجتماعی-مدنی حیاتین موختلیف اؤلچولرینده اؤز باجاریغینی نومایش ائتدیرن چوخ شاخه لی شخصیت ایدی. او، تعهدلی شاعر، اوستاد یازیچی، آزاد دوشونجه لی متفکر، امانتدار ترجمه چی، یورولماز ژورنالیست، آزادلیق و عدالت کیمی بشری ایدئال لارا صادق قالان بیر شخصیت اولوب، عؤمرونون قیرخ ایلدن چوخونو بو آرزو و ایدئال لارین حیاتا کئچمه سینده مباریزه یه صرف ائتمیشدیر.

او، تعهدلی مدنیته و ادبیاتا صداقتله اینانیر و اونو خالقین اجتماعی حیاتیندان و معیشت شرایطیندن آیری حساب ائتمیردی. ائله بونا

گۆره دیر کی اثرلری ده خالقین اجتماعی حیاتیندان آیریلمامیش، اینانج لاری ایسه یاراتدیغی اثرلرینده اؤز گئیش عکسینی تاپمیشدیر.

ژورنالیست لیک ساحه سینده ده ائله بو اینانج لار اساسیندا ایگیرمی ایله یاخین فاصله سیز و گئجه-گوندوز فعالیت ائندی. ائله بیر فعالیت کی، نتیجه سی ایکی دیلده یاییلان و جمعیتده اؤز مثبت تاثیرینی بوراخان «آذری» مجله سی نین منتظم، محصولدار و عموم خالق اوچون نشری اولدو. او مجله کی، رئاکتورونون ابدیته قوشانا قدهر حاضیرلادیغی هر نومه سی اینسان آرزو و اومیدلرینی اؤزونده جمعلشدیرن، آذربایجان و ایران خالق لاری نین معنویاتینی عکس ائتدیرن بیر مدنی محصول سوپه سینه یوکسلدی و اومید ائدیلیر کی، بوندان سونرا دا بئله خصوصیت لرله اؤز نشرینه داوام ائتسین.

بوگون ائله بیر ایستک لی اینسانین مزاری باشینا توپلاشمیشیق کی، او ثمره لی عؤمرونده یاشادیغی ایل لر باهاسینا انسانلیغا صداقت و خالقا باغلی لیق آنلاملارینی معنالاندیردی. توپلاشمیشیق سئویملی خاطیره سینی عزیزله مکله برابر، اونون ۶۳ ایل لیک دولانباچ عؤمور یوللارینی ایشیق لاندیران اجتماعی حیاتینی نین موختلیف قاتلارینا حؤرمته یاناشاق. آخی او بو شرفلی عؤمور یوللارینی باشی اوجالیق لا و لیاقت له آدیم لایان و ابدیته قوشان بیر یولموشدور.



بو خاطیره دفتری دوکتور حسن ریاضی (ایلدیریم)ین دوستلاری و  
اؤلکه‌میزین ادبی مدنی شخصیتلری طرفیندن اونون حاقیندا دئییلن  
اوره‌ک سؤزلرینین خلاصه‌سی دیر. بو یازیلارین بوتون متن لری بو ایلین  
بهمن آییندا اونون آد گونو و چاپ اولموش کتابلارینین تدبیری  
مناسبتیله اؤلکه مقیاسیندا یاییلاجاقدیر.

ابدی یاشار دکتر حسن ریاضی (ایلدیریم) لا اوزون ایللر امکداشلیق  
ائتمک شرفینه نایل اولان و اونون سئونلری اولراق، زحمتلره قاتلاشیب  
بوردا توپلاشان بوتون دوستلارا، تانیشلارا، آذربایجانین ادبی مدنی  
درنگ‌لرینین حؤرمتملی عضولرینه اؤز تشکر و منتدارلیغیمیزی  
بیلدیریریک.

ریاضی عائله‌سی

آذری فصلنامه‌سی

ساهر ادبی مدنی درنه‌یی

«ایشیق»- آذربایجان ادبیات و اینجه‌صنعت سایتی

۲۸ مرداد ۱۴۰۱

## آذربایجان ادبی مدنی درنک‌لری نین بیاننامه‌سی باشین ساغ اولسون آذربایجان!

بوردان بیر آتلی کئچدی

آتین اویناتدی کئچدی

آی کیمی شفق ساچدی

گون کیمی باتدی کئچدی

چوخ تاسفله بوگون مردادایی نین ۲۸ی، ادبیاتیمیزین ایلدیریمی،  
عؤمرونو اجتماعی عدالت و آزادلیق عشقیله باشا ووران، دیلیمیزین،  
ادبیاتیمیزین و مدنیتیمیزین انکشافیندا یورولماز جاسینا بیر عؤمور  
چالیشان، آذربایجانین تانینمیش اجتماعی و ادبی شخصیتی، گؤرکملی  
شاعر و ژورنالیستی دوکتور حسن ریاضی (ایلدیریم) کرونا ویروسا یولوخما  
سببیدن حیاتلا ابدی لیک وداعلاشدی.

حسن ریاضی (ایلدیریم) ۱۳۳۷-نجی ایلین بهمن آییندا اول لر ساراب،  
سونرالارایسه هریس ماحالی نین تابعه سینده اولان جمال آباد کندینده

دونیایا گۆز آچمیش، ابتدایی و راهنمایی تحصیلاتینی اؤز کندلری و هریس و مهربان شهرلرینده، اورتا مکتبی ایسه تبریزده باشا چاتدیرمیشدیر. استعدادی و علمی سویه سینه گووه نرک، طب اختصاصیندا «علوم پزشکی تهران» دانشگاهیندان قبول اولموش و تحصیلینی داوام ائتدیرمیشدیر و اوزون ایللر تهرانین «دوکتور شریعتی» خسته خاناسیندا انسان لارین ساغلاملیغی اوچون الیندن گلنی اسیرگمه میشدیر.

حسن ایلدیریمین آذربایجان ادبیاتی لا تانیشلیغی اؤز عائله سیندن باشلامیشدیر. آتاسی نین آذربایجان ملی نهضتی دؤرو روحونا و شخصیتینه هوپموش آذربایجانچیلیق، یئنی یئتمه ائولادینی ائوینده ساخلادیغی تورکو کتابلار لا تانیش ائدیر. یئنی یئتمه حسن قیش گئجه لری ائولرینه بیغیشان قوهوم - قونشویا آذربایجانین کلاسیک ناغیل لاریندان اولان کوراوغلو و اصلی کرم کیمی چاپ اولموش کتابلاری اوخویور و اؤزوده بو ناغیل لارین تاثیر آلتیندا ۱۳۵۴-نجی ایلدن آذربایجان ادبیاتی ایله جدی صورتده مارقانیر.

ایران انقلابی نین غلبه سی حسن ایلدیریمین آذربایجان ادبیاتی لا تانیشلیغینا الوثریشلی شرایط یارادیر. گنج اولماغینا رغما، انقلابدان سونرا گئنیش اوخوجو رغبتی قازانان «یولداش» مجله سی نین فعال امکداسلاریندان اولور. اونون بو مجله نین مختلف نومره لرینده یاییلان

يازيلاري حسن ايلديريمن دنيا گؤروشونه، زحمتكش لرین تاپدالانميش حاقلارینی مودافيعه ائتمه يينه و آذربايجان ملی وارليغي نين حقيقت اولدوغونا ايدين ثبوتدور.

حسن ايلديريمن انقلابدان سونرا تزه ديل آچميش آذربايجان مطبوعاتينا يارانان محدوديتلر زامانی اؤز قلمداشلاری ويولداشلاری لا برابر «آرزو كارواني» آدلی ادبی درنك يارادير و بو درنه يين چرچيوه سينده مبارز شعريميزين اؤندري سايبيلان اوستاد حبيب ساهرين نيسگيللی اؤلومونه قدهر ادبی فعاليتينه داوام ائدير. سونرالار «ساهر ادبی مدنی درنه یی» نين قوروجولاريندان اولور و عؤمرونون سونونا کیمی بو درنه يين اداره هيياتينده چاليشمالاری لا ادبياتيميزا چوخ درين و مثبت تاثيرلر بوراخير؛ عینی حالدا تهراندا فعاليت گؤسترن «صابر ادبی انجومي» ايله چوخ ياخيندان امكداشليق ائدير و هرايکی درنه يين ايش بيرلييinde اؤنملی مسئوليتلر داشييير.

حسن ايلديريمن ۷۰-نجی ایل لره دایر فعالیتی، آذربايجانين ادبی و مدنی شخصیت لری نامينه بير چوخ طنطنه لی تدبيرلر و آغیرلامالارين قورولماسيندا و آذربايجان شاعرلری اثرلری نين چاپا حاضرلانماسيندا قباريق شکيلده اؤزونو گؤستريير. او بير تعهدلی شاعر، ادبياتشناس و ژورناليست اولراق، آذربايجانين ديگر شاعر ويازيچيلاری نين

اثر لرنی یایماغی اؤز اثر لری نین یاییلما سیندان داها اوستون توتور و بویولدا  
فداکار جاسینا ده یرلی ایشلر گؤرور.

حسن ایلدیریم شعرده اوستاد حبیب ساهر مکتبی نین یئتیشمه سی  
اولسادا، ژورنالیسم فعالیت لرینده اوستاد بهزاد بهزادی مکتبی نین  
استعدادلی و باجاریقلی یئتیشمه سی اولموشدور. او ۱۳۸۲-نجی ایلدن  
آردیجیل نشر ائدیلن «آذری» درگیسی نین باش یازاری وظیفه سینده  
ائلیمیزین، دیلیمیزین و مدنیتیمیزین کئشیپینده دورموش و اؤز یازیلاری  
ایله بؤیوک بیر ادبی ارثین یارانماسینا سبب اولموشدور.

حسن ایلدیریم اؤز ژورنالیسم فعالیت لری له برابر، یارانان هر بیر  
آذربایجان درنک، درگی و ادبی محفیل لری نین چوخ  
مسئولیتلی یاردیمچیسی اولموشدور. ۱۳۹۰-نجی ایلین ۱۲ شهریوریندن  
«ایشیق گنج لری» طرفیندن فعالیتله باشلایان «ایشیق» (آذربایجان ادبیات  
واینجه صنعت سایتی) نین ایلک مشورتچی لریندن اولموش و بو ادبی  
سایتین ۱۰ ایل لیک فعالیتینده چوخ ده یرلری رای لر، مشورت لر و  
تکلیف لرایره لی سورموشدور.

حسن ایلدیریمین اوستاد بهزاد بهزادی ایله برابر نشره حاضرلادیغی اوچ  
جیلدلیک «آنا دیلی» درسلیک کتابلاری و دنیا شؤهرتلی تورک شاعری  
«ناظم حکمتین حیات و یارادیجیلیغیا دایر تدقیق» سامباللی اثری  
اونون ادبی فعالیت لری نین چوخ ده یرلی بهره سیندن دیر. تاسفله او،

حیاتیندا باشقا اثرلری نین چاپ اولماسینا شاهد اولمادی. عؤمرونون سون ایلاریندا یاخین دوستلاری نین تکلیفینی قبول ائده رک بوتون اثرلری نین چاپا حاضرلارناماسینا اجازه وئردی. ۵ جیلدلیک «شعر مجموعه سی»، «ادبی پوبلیسیستیک مقاله لر توپلوسو»، «دونیا ادبیاتیندان ترجمه لر» اثری چوخ آز بیر مدتده رئداکته اولوب نشره حاضرلاندی. بو کتاب لاردان «یاغیش یوخوسو» و «گؤزلریمدن آسیلدیم» عنوانلی ایکی شعر مجموعه سی یاخین گله جکده تبریزین «موغام» نشریاتی طرفیندن اوخوجولارا تقدیم ائدیله جک. چوخ تاسفله، سئویملی شاعریمیز، آذربایجانیمیزین فداکار اوغلو بو اثرلری نین یاییلماسی نین هئچ بیرینه شاهد اولمایاجاق. نییه کی اونون شاعر اوره یی نین سون چیرپینتی لاری اوزون ایللر باشقا خسته لره خدمت گؤستردییی تهرانین «شریعتی» خسته خاناسیندا مردادایی نین ۲۸ ینده بیر یوللوق سوسموشدور.

حیات طرزی، یارادیجیلیق یوللاری و ادبی گؤروش لرینه فخر ائتدیییمیز سئویملی آذربایجان شاعری، ژورنالیستی و ترجمه چیسسی «حسن ایلدیریم» ین آغیرایتگیسی بوتون آذربایجان ادبیاتینا و مدنی اجتماعیاتیمیزا اوز وئره ن سارسیدجی و آغیر بیرایتگی دیر. «آذربایجانیمیزین باشی ساغ اولسون!» دئییه، بو آغیرایتگینی آذربایجان خالقینا، سئویملی شاعریمیزین حؤرمتملی عائله سینه، دوست تانیشلارینا و ادبی-مدنی جمعیتیمیزه باش ساغلیغی وئریر، آذربایجان خالق ی نین

فداکار اوغلو و تعهدلی ادبیاتچیسی حسن ریاضی (ایلدیریم) ین شرفلی  
خاطره سینه عشق اولسون دئییریک.

ساهر ادبی - مدنی درنه یی

آذری فصلنامه سی

صابر ادبی انجومنی

ایشیق - آذربایجان ادبیات و اینجه صنعت سایتی

ادبیات سئونلر گروهو

ایشیق درگیسی

ائلدار موسیقی گروهو

۱۴۰۰/۰۵/۲۸

## مفتون امينى (شاعر)

چوخ آلقيشلار ايله «سسلې ايشيق» تورک ادبيات ساحه سيندهكى  
ده يرلى حسن ايلديريما كيچيك بير تۇحفه ليكدير.  
هاردان گلير شاعر، هارا گئندير  
اؤز ايزينى توزلاردا محو ائندير  
كتابلا، قزئتله كئچدى ايامى  
ضىالى اولماغين سئچديلر هامى  
حق دانيشيب، حق يازدى، حق ايسته دى  
بو حقى خلق اوچون مطلق ايسته دى  
من بئله سيرداشى گاهدان گؤروردوم  
آدلاردان چوخ اونو انسان گؤروردوم.



## رحیم رئیس نیا (یازیچی و محقق)

دوکتور حسن ریاضی گئتدی، آنجاق «آذری» قالدی! بوایتگی دن، بو عزیزین الیمیزدن گئتمه سیندن چوخ اوزگونم؛ یئری نین بوش قالماسیندان چوخ حئیفسیزله نیرم. آدی ویادی قالارقی اولان، یورولماز، یولوندان دؤنمک بیلمه یین بهزاد بهزادی ایله تانیشلیغی وایش بیرلییی دوکتور ریاضی نین حیاتیندا یئنن بیر مرحله آجدی و او دا دوشونجه ایله گیریشدییی ایشی باشاریقلا قاباغا آپاریب، اوستاد بهزادی دونیاسین ده ییشندن سونرا دا، همتله او آغیریوکون داشیماسین عهده سینه آلیب و مردجه سینه، اوسانمادان، ایاقدان دوشنه جن، ایاق دالی قویمادی و مشعلی سون نفسینه جن داشیدی و دئییه بیلرم که او دا اؤز نوبه سینده «آذری» مجله سینن یئنن بیر مرحله یه یؤنلتدی. بئله چتین و اؤنملی ایش لر یالینیز مؤحکم، اییلمز اینام دایاناغی ایله گؤروله بیلر و او کیشی ائله بیر مرکب ایشی مسلم کی ائله بیر دایاناغی ایله، ائله بیر یول چیراغی ایشیغیندا گۆره بیلدی و «سؤیله یین گئده جک، سؤزو قالا جاق» حقیقتی بیر داها حقانیتینن اثبات ائتدی. عشق اولسون.

## كريم مشروطه چى «سۇنمز» (شاعر)

«ايلديريم» شاخدى، گئتىدى  
ياغديردى آخدى گئتىدى  
او، بىر ائلين اورەگىن يانديردى ياخدى گئتىدى.  
ايلديريم بىر شام ايدى  
بوئۇو ايدى، تام ايدى  
اونون توكنمز ياغى عشق ايدى، اينام ايدى.  
ايلديريم بىر سس ايدى  
اۋزو اوچون بس ايدى  
بىر كسدىن آسىلمادى او، اۋزو بىر كس ايدى.  
ائل درسینه سس وئردى  
درسین اعلا پس وئردى  
معنالى ياشاماقلا تاي - توشونا درس وئردى.  
ائلين شانلى اوغولى  
دولقون حيات ناغىلى  
دويغو كانى اولاركن آغىرلاردى عاغىلى.  
ايلديريم بىر باى ايدى  
«بهزادى» يە تاي ايدى  
شان - شرفلى ائل اوچون هاراي ايدى، هاي ايدى.

## حبیب فرشباف (شاعر و یازیچی)

«حسن»ین اوره یی عؤمور بویو دیلی له، ائلی له دؤیونموشدو، دیلی وارکن،  
ائلی وارکن او دایاشایاجاق!

سنسیز یاغیش یاغماز، بولاق لار آخماز،  
سنسیز سئل - سولارین نغمه سی قالخماز،  
داغلار گۆی قورشاغین دؤشونه تاخماز،  
بویلان ایلدیریمیم، باخ ایلدیریمیم!  
پارلا ایلدیریمیم، شاخ ایلدیریمیم!

## حسن اسكندرى (عاشيق)

غم اوستوندن غم لرياغدى؛  
حسن گئتىدى، حسن گئتىدى!  
اوره يىمى اويان داغدى؛ حسن گئتىدى، حسن گئتىدى!  
داياق ايدى او اۆلكه يه،  
حاققىمىزى ديهه - ديهه،  
ظاليم لرى ايه - ايه حسن گئتىدى، حسن گئتىدى!  
او ائل لرین داياغى یدی،  
تاریخ لرین اوجاغى یدی؛  
اؤشیتدیم سحرچاغى یدی حسن گئتىدى، حسن گئتىدى!  
او دردله حکیم ایدی،  
دینه نه حؤکوم ایدی؛  
لقمان ایدی یا کیم ایدی، حسن گئتىدى، حسن گئتىدى!  
اؤلین دردین آلاردی او،  
دومان چنى قوواردی او،  
قالماقالی سوواردی او؛ حسن گئتىدى، حسن گئتىدى!

## نادر الهی (شاعر)

چتین گونون چۆره یی اولور بعضی آداملار. بونلارین بیرى «حسن  
ریاضی» ایدی. تکجه بو گونوموزون و تکجه بیزیم یوخ، صاباحلاریمیزین  
دا بالالاریمیزین سوفره سینده اولاجاق بو حلال چۆره ک.  
من بو کیشینی اوچ ایل قاباق تانیدیم، داددیم و قالدیم تامسینا-  
تامسینا. ایندی هله بویارا ایستی دی بلکه، بلکه هله آغرینی-  
آجینی یاخشی بیلیم، اما بیلیم کی بو یارا هئچ واخت  
قاسناقلانمایاجاق، توختامایاجاق.

## صمد رحمانى (ادبيات تنقيد جيسى)

دوكتور رياضى بير تانينميش شخصيت دير كى هله چوخ جنبه لرى بوندان بئله تانيناجاق. آئارى چاپ اولدوقجا، داها بونون شخصيتى پارلاق صورتينده اوزون گؤستره جك.

دوكتور رياضى و او بيرى عزيزلر ثابت ائله ديلر كى حكيم ده اولار انسان، پزشك ده اولار و تنها مادي مسئله يه فكر ائله مز؛ ائلييه بيلر او ياخچى شغل دان ياخچى استفاده ائله سين. دوكتور رياضى بو بابتده ده او گؤزل حكيم شخصيت لردن ايدى كى ائلييه بيلدى آذربايجان ادبياتينا هم شعر ژانريندا، هم نقد ژانريندا و او بيرى ژانرلاردا گؤزل هديه لر وئرسين.

## مرتضی مجدفر (یازیچی و ژورنالیست)

دوکتور ریاضی، نچہ یۆنلی بیر انسان ایدی و اونون یاشاییشی نین جور به جور واریانت لارینی بئله اینجه لهیه بیلهریک: ژورنالیست؛ یازیچی؛ ترجمه کار؛ ادبی منتقد؛ ناظم شناس؛ شاعر؛ بیلگین حکیم؛ اجتماعی خادم؛ قایغی کش آتا؛ ادبی - مدنی اوجاقلارین قوروجوسو؛ منطقی مبارز؛ صمیمی و مهربان دوست. آنجاق بونلارین هامیسینا بیر چتیر کیمی کۆلگه سالان و اونون حیاتی نین سویه لرینی بیر بیرینه یاپیشدیران سجیه، اونون هامی ايله صمیمی و مهربان دوستلوغوایدی و من سئوینیرم کی اینانماز جاسینا «حسن»ی الدن وئردیمیزه باخمایاراق، اونونلا قیرخ اوچ ایل سیخ دوستلوق منه پای اولموشدور.

## نريمان ناظم (يازىچى)

«حسن» جامع بير كاراكتئر داشيىردى. اونون شخصيتى بير منشورا بنزه ييردى. محيطدن، طبيعتدن، جمعيتدن آلينان حيس لر، تجربه لر اونون ذهنى نين سوزگجيندن گئچديكده، اونون دوشونجه سييله، دويغوسوايله بويانانندان سونرا الوان صورتلرده اوزه چيخيپ، اؤزون گؤسترردى. بو صورت لر ين هر هانسى سينا گؤره البته دانيشماق اولار، اگر ائلييه بيله سن عاغليوى باشيوايىغاسان؛ ذهنيوى عاطفى حيس لر ين، آجى دويغولارين ايندن قورتارا بيله سن. بودا چوخ چتين ايشدير. آخى حسن يولداشيميز ين ايتگيسى بو ساده لييه ذهن لريميزى بوراخان دئيل. اونون سسى هله ده قولاغيميزدا سسله نير.



## ناصر داوران (شاعر)

حسن ریاضی هر شئیدن اؤنجه بیر شاعرایدی، شاعر کیمی ده  
یاشادی. اونون حاققیندا دانیشیلیب، دانیشیلما میش گؤزه للیک لر،  
عمومیتله اونون شاعر اوره یینه عاید دیر. انسان سئورلییی،  
سئچدییی یول، یازیب یاراتدیغی شعرلر، خالقینا، وطنینه باغلی لیق،  
اؤزوندن گؤستریدییی فداکارلیقلار و مهربانلیقلار، یاشادیغی محیطدن،  
قوردوغو مناسبت لردن تاثیرلنمیشسه ده، بو موبارک ایلگی لر، شوبهه سیز  
کی کؤوره ک دویغولو بیر اوره یین آراچیلیغی ایله قورولموشدور.

## ميانالي عليرضا (شاعر)

شاعر «حسن ايلديريم» دان ايندييه كي مي قالانلار او قدهر معنالي، او قدهر زنگين، او قدهر دوغمادير كي، سيزي بيلميرم، بيزي، بيز ياشيدلاريني سون منزيله قدهر اؤز احاطه سينده ساخلاياجاق. ياشاياجاق و هئچ شوبهه سيز كي نه قدهر كي يولوموز داوام ائدير، يئنه او دا بيزيمله آدديملاياجاقدير، بيزه يول يولداشي اولاجاقدير. بونا گوره كي خاطره سي بيزيمله هميشه ياشاير. او حياتدا اولماسا دا حياتيميزي، وارليغيميزي معنالانديران تاريخيميزده ياشاياجاق؛ او سبدن دئيرم: «حسن ايلديريم» تاريخه قوشدو.

## اڤلدار موغانلی (شاعر و ژورنالیست)

آذربایجانیمیزین سئویملی ادبی اجتماعی شخصیتی یولداشیم حسن ایلدیریمی عزیزله مک، اونون حاقیندا فکر سؤیله مک، منجه ادبیاتیمیزی عزیزله مک و حاقیندا فکر سؤیله مک دئمکدیر. نییه کی حسن ایلدیریم کیمی ادبی شخصیت لریمیز، آذربایجان ادبیات تاریخی ایچینده یئتیشدیریلیب و اؤزلری ده بو تاریخین یارانماسیندا و اونون الده ائتدی یی نائلیت لرینده اشتراکی اولان شخصیت لریمیزدندیلر. حسن ایلدیریم بیر شاعر، ژورنالیست، ترجمه چی و ادبیاتشناس اولدوغوایله برابر اجتماعی فعالیت لردن ده هئچ زامان چکینمه ییب. بو گون انقلابدان سونرا آذربایجان ادبیات تاریخی مکتوبلاشسا، امین لیکله دئمک اولار کی بو ادبیات تاریخینده حسن ایلدیریمین اؤز یئری، اؤز موقعی و تقدیره لاییق گؤردویو ایشلر اولاجاقدیر.

## حسین طهماسب پور شهرک (شاعر)

بۇيوک انسان، تدقیقاتچی، یازیچی، مترجم، شاعر، مبارز دوستوم، یولداشیم دوکتور حسن ریاضی «ایلدییریم» بۇيوک تشکیلاتچی، سازمانده؛ اؤزو بیر تشکیلات ایدی. انقلابدا تانیشلیغیمیزدا دوکتورون ۲۰ و منیم ۳۰ یاشیم واریدی. یورولمویان، دورمویان، دایانمایان، عاشیق و اودلو آلولو بیر مبارز جوان ایدی. گۆرۈشدۈک؛ سیاسی تشکیلاتی آیریلیقلاریمیزا رغما ادبیات بیزی بیر جان قارداش کیمی قوۋوشدوردو. ایش بیرلییی، یول بیرلییی اونون سون نفس لرینه قدهر داوام تاپدی. ابدی خاطره سینه عشق اولسون.

## فیروز رفاهی (دیچی)

اوردوموزون سرکرده سی کۆچدو. بونو ائشیدنده چوخ سارسیلدیم. نئچه ساعات حئیران قالمیشدیم. بلکه ده، اینانمیردیم. منیم ذهنیمده او ابدی بیر وارلیق کیمی دیر. من حسن بی ایله ایلک تانیشلیغیم ۱۳۶۸-نجی ایلدن باشلانیر. او زامان تزه باکیدان دؤنموشدوم و ادبی محیط ایله تانیش اولماق اوچون تلاشدا ایدیم. بو تانیشلیق چوخ درینلشدی و ایلدیریمی یاشا گۆره مندن گنج اولان قارداشیم یئرینه گتیردی. چوخ گئنیش احاطه لی شخصیتی واریدی. بونا گۆره هامی ایله چوخ راحت مناسبت بسله ییردی. اونون بئله واختسیز و خبرسیز کۆچمه سینی چوخلارینی منیم کیمی سارسیتدی. یقین کی، اونون امک لری، یادی و خاطیره سی بیزلردن آیریلان دئییل. او همیشه بیزیم ایچیمیزده، روحوموزدا یاشایاجاق. بئله اینسانلار اولمزدیرلر.

## صمد چایلی (شاعر و تدقیقاتچی)

حسن ریاضی ایلک دوشونجه جمه سین باغلایارکن آدینی دا ایشینه یاراشان، چالیشقانلیغینا، دوریمچیلییینه یاراشان «ایلدییریم» قویموشدور. او چاغدان ایلدییریم ادبیات سماسیندا شاخیب، ایشیق ساجیب، سۆز داملاسی چیلەییب، بویالی - بویالی ادبی جمه لر باغلامیش دیر. ایلدییریم گونش کیمی، آی کیمی «اسکی اولگو» لردن دیر؛ جهانی اولدوزدور. کیچیک بیر سینیرا سیغیشمایان دیر. او، دونیانین دیر؛ انسانلیغین دیر. اونون ایشیغی، باغلادیغی چلنگ لری، جمه لری تکجه بیرینین یوخ، انسانلارین دیر. ایلدییریمین یاشام یئری کوتله لرین اورهی دیر. دونیاداکی قایغی کش لر اورهی دیر. او گۆرکملی، اردملی بیر مبارز تک جامعه نین اردمی دیر. یولداشلاری سایاغیندا تاریخی بیر شخصیت دیر. کئچمیشی، بو گونو، گله جه یی واردیر. سۆنوک بیلمز ایلدییریم، تاریخی یاشایان ایلدییریم، بیرلییی چاغیران، اۆزگورلویو باغیران ایلدییریم دیر.

## علیرضا ذیق (یازیچی)

حسن ریاضی حیاتلا وداغلاشارکن یاشارلیقا ساری آدیملادی. او بؤیوک اینسان کی آدم سسینی و نفسینی دویدوقدا، اینسانلیقا حؤرمتی آرتیردی. شعرلری و یازیلاری دوشونجه و دویغو ایله دولغون ایدی و باش یازارلیقی ایله چیخان «آذری» درگیسی نین دهیری ساوالانین زیروه سیندن ده اوجا ایدی. اونون اثرلری بیر میراث دیر کی گله جک نسیل لره هدیه قالاراق، چاغداشلیغیمیزدا ایسه دؤنه - دؤنه اوخونوب ادبیات سئورلریمیزین آلقیشینی قازانمیش دیر. فارسجا و تورکجه یازیلاری بیر یانار مشعل کیمی ظولمت لری ایشیقلا ندیریپ، اینسانلاری آیدینلیغا قاووشدوروردی. بو نهنگ اینسان اثرکن حیاتی ترک ائتسه ده، دیل و ادبیاتیمیز دوردوقجا، اودا یاشایا جاقدیر. حسن ریاضی نین دوشونجه لری هر عصرده ایلدیریم کیمی شاخاراق اینسانلیقین زامانلا آخیشان حقیقتلرینه جان وئره جک دیر.

## صدیار وظیفه (ائل اوغلو)

حسن ایلدیریم ۴۲ ایلدن بری ادبیاتیمیز و مدنیتیمیزین قوللوغوندا اولان قایغی کش اینسان، بیر آذربایجان اوغلو اولارق، عموم بشری ایده ئیالارین دا وورغونو ایدی. باریش، دوستلوق، سعادت و برابرلیک شعارلاری نین عمل مئیدانیندا وار گوجو ایله چالیشقانلاری نین بیر ایدی. او بیر قاباقجیل شاعر کیمی، ادبیات مئیدانینا گلسه ده، نثریمیزین باجاریقلی یازارلاریندا ایدی. او بوتون جان یانقیسی ایله هنر و ادبیات میدانیندا تلاشدا ایدی. حسن ایلدیریم بو گون آرامیزدا یوخدورسا دا، همیشه اولدوغو کیمی آذربایجان سئورلرین اوره کلرینده یاشاییر و یاشایاجاق.



## ارشاد نظری (شاعر)

سایین دوکتور ریاضی صلحه، عدالتہ ایناناراق، اؤز کؤکونه ده سیخ  
باغلی ایدی. چوخ امک لرہ قاتلاشان حیات یولداشی لا بیرلیکده چوخ  
عائلہ لی بیر ائوده گؤزہل اوشاقلار تربیہ ائده بیلدی لر و سون آنلار اقدەر  
سئوینہ جکلی یاشادی لر. دئمک سئوگی و محبت اولان یئردہ چوخ  
بؤیوک ایش لری ده گؤزمک اولور؛ و حتی ناظم حکمت کیمی بؤیوک  
شاعرین حاققیندا یئترلی آراشدیرمالار ادا ما جال الدہ ائتمک اولاییلر. یولو  
داواملی اولسون!

## حسين آغارلى (شاعر)

سنسيز دوستاق اولدو بو دنيا منه  
يامان دارىخيرام سنسيز ايلديريم!  
ياخشى يولداش ايدين منه، من سنه  
يامان دارىخيرام سنسيز ايلديريم!

فيكرىمى بوراخمير خيالىن بير آن  
گؤزومون قارشيندا جمالىن هر آن  
يانديرير قلوبىمى بو آجى هييجران  
يامان دارىخيرام سنسيز ايلديريم!

واختسيز آيريليغين نيسگيله دؤندو  
«آرزى كاروانى» نين طالعى چؤندو  
سنسيز «آغار» دا بير ايلديريم سؤندو  
يامان دارىخيرام سنسيز ايلديريم!

## ع.ن. چاپار (شاعر)

ایلدیریمین علمی - ادبی ساحه لرینده باجاریقلی و استعدادلی  
سیماسینی، اونون تدقیقی و تحقیقی اثرلرینده و یورولمادان ایره لی  
آپاردیغی پژوهشی ایش لرینده آراشدیریپ تاپماق گره ک. او حیاتیندا ائله  
بیر شخصیت اولموشدو کی، اینانمیرام بوش یئرینی ادبیاتیمیزدا،  
مطبوعاتیمیزدا و ادبی تنقیدیمیزده دولدورماق بو آسانلیق لا اولسون. بو  
انسان سئورلیک عائله چرچیوه لرینده سیغینانمادان، آشار- داشار خلق  
سئورلیک و بشری ایدئاللار سویه لرینه قده ر یوکسلمیشدیر. او نئجه اؤز  
عائله سینه، جان - جییر ائولادلارینا محبت بسله ییردی سه، اوندان داها  
درین و آتشین سویه ده خالقینی دوشونور و سئویردی.

## بهروز ایمانی (شاعر)

حسن ریاضی نین ایلدیریم دوشونجه سینده، گئیش آلاندا درین اوزمانلیق وار ایدی. او هم شاعر، ترجمه چی و هم ده یوخاری سویه ده آراشدیریجی ایدی. او تکجه ایران و آذربایجان ادبیاتی دئیل، هم ده دنیا ادبیاتی ایله ایلگیلی له نن بیر اوزمان ایدی. اونون نشریه لریمیزده خصوصی ایله اؤزونون باش رئاكتور اولدوغو آذری درگیسینده آراشدیرمالاری گؤز قاباغیندادیر. اوهم ده غرضسیز و دنیا چرچیوه سینه سیغیشان فارس ادبیاتینا دا واقف بیرسی ایدی.

## آیدین داغ تکین (شاعر)

ادبیاتیمیزین، دلیمیمیزین چالیشقان، و هابئله مدنیتین اینکیشافیندا دورمادان چالیشان حسن ریاضی (ایلدیریم) جنابلاری تکرار اولمایان بیر شخصیت ایدی. ایللر بویو کولتور و اینجه صنعت یولوندا اوسانمادان چوخلو آشیلماز داغلاری آشیب و بو یولدا مشقت له دایانیب، ائل اوچون خدمت ائدیبدیر. تاسف کی او بؤیوک اینسان آرتیق آرامیزدان کؤچوب و آنجاق بیز اونون یازیب یارادیغی اثرلریندن ایلهام آلیب و سایقی لا خاطیرلاییریق.

## کریم قربانزاده (شاعر و یازیچی)

قوشلاری ایله قانادلاشان، اولدوزلارایول آختاران، انگین ماویلییی گزن،  
اورهک لرین زیروه سینده اوزن، اؤز عهدینه، اینامینا وفالی قالان  
آذربایجانیمیزین شاعر اوغلو حسن ریاضی (ایلدیریم) تورپاغا قووشدو؛  
اسیمه قووشدو؛ دالغالارا قووشدو؛ گونشه قووشدو. چرخى دؤنموش فلک  
بییزی آذربایجان شعرى نین ایلدیریمی نین یاس تۆره نینه اوتورتدو. آنجاق  
وطن نامینه اوچوش شاعری، عؤمرونو صلح، آزادلیق اوغروندا بیتیرن  
حسن ریاضی نین آدی و یادی اونودولمایاجاق و او همیشه اوره کلدیه  
یاشایاجاق. ابدی خاطره سینه عشق اولسون.

## حیدر آرازلی (شاعر)

من تانیدیغیم حسن ایلدیریم دنیا مالینا گۆز یوموشدو. دوستلارا یاردیم ائتمک اوچون هامیدان ایره‌لی کئچیردی. بو اینسانین اینسانی حرکتی، گۆردویو ایش‌لری، اونون هم اؤزونو و هم ده فکرینی منه سئودیردی. بوگون حسن معلم تکجه فیزیکی حیاتی نی ده ییشیب. او اؤلمزدی و اؤلمیه جک ده. او بو خالقین سعادتی اوغروندا چالیشان و دؤیونن اوره‌کلرده همیشه‌لیک یاشایاجاق و اؤزو دئیشکن بیز اونو «ظفر بایرغیندا» آختاراجاییق. او گونه من ده معلم حسن ایلدیریم کیمی اینانیرام. عشق اولسون اونون شرفلی خاطیره‌سینه.

## روشن نوروزى (ژورنالىست)

حىيات واركن سئوينىچ و كدر ائكىز دوغولوبدو. من چتىن گونلردە سرو  
آغاجى كىمى اياق اوستە، باشى يوخارى اولماغى گۆرموشم  
حسن ايلديرىمدا؛ حسن عمى دە. من حسن ايلديرىمدان «قوى دۇنسون  
دۇنن لريولوندان سىنن / من كى اۆزىولومدان دۇنن دئىيلم» و حسن عمى دن  
«بىز گلدى-گئدرىك، سن ياشا دونيا» سۆزونو دفعەلرلە ائشيتمىشم.  
آخى... من بوگون حىيات ائكىزلىيىنىن كدرىنى ياشايرام و حسن  
عمى نىن حىطيندە «حبىب عمى» نىن الى ايله اكيلن سرو آغاجى نىن  
اوجالماسىنا دوشونورم.



## حسین ریاضی (آذری مجله‌سی نین صاحبی و مسئول مدیری)

منیم آتام دوکتور حسن ریاضی (ایلدیریم) عدالت خواه، انسان سئور، صلح سئور بیر انسان ایدی؛ دوستلوغا صادق ایدی؛ ایشینده جدی و یورولمایان بیر محقق ایدی. اونون آرزوسو وار ایدی کی اجتماعی عدالت، انسانیت و صلح دونیادا حؤکمرانلیق ائله سین و بو آرزولارینادا، بو آرمانلارینادا عؤمرونون آخیر دقیقه لرینه دک صادق قالدی.

## پیامهای فارسی

## آغاز سخن

یک سال از فقدان شاعر توانمند، روزنامه نگار صاحب نظر و شخصیت اجتماعی مورد وثوق جامعه ادبی فرهنگی آذربایجان دکتر حسن ریاضی (ایلدیریم) گذشت. یک سالی که نه او فراموش شد و نه ما فراموشش کردیم. انسانی فراموش ناشدنی که بی شک تا واژه عشق به انسان، نועدوستی، عدالت طلبی و آزادگی معنا دارد او نیز در قلب و روح دوستدارانش و در بطن جامعه فرهیخته فرهنگ و ادبیات آذربایجان ایران به حیات معنوی خود ادامه خواهد داد.

دکتر حسن ریاضی، این آذرخش آسمان فرهنگی آذربایجان، انسانی چند ساحتی بود که توانایی خود را در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی و فرهنگی نشان داد. او شاعری متعهد، نویسنده‌ای چیره‌دست، متفکری آزاداندیش، مترجمی تیزبین و امانتدار، روزنامه‌نگاری نستوه و انسانی وفادار به آرمان‌های بشری صلح، آزادی و عدالت بود و بیش از چهار دهه

از عمر خود را صرف تلاش و فعالیت در راستای این آرزوها و منویات انسانی نمود.

او باوری متعهدانه به فرهنگ و ادبیات داشت و آن را از زندگی اجتماعی و بسترهای زیستی مردم جدا نمی‌دانست. درست به همین دلیل نیز هست که آثارش از زندگی اجتماعی مردم جدا نبود و باورهایش نیز انعکاسی وسیع در آثارش داشت.

در حوزه روزنامه‌نگاری نیز با این باورها بود که نزدیک به بیست سال بطور مستمر و شبانه روزی تلاش کرد؛ تلاشی که ثمره آن انتشار منظم، پربار و جریان‌ساز مجله دو زبانه «آذری» با گستره‌ی توزیع بین‌المللی بود. مجله‌ای که تا آخرین شماره قبل از کوچ ابدی سردبیرش، تبلور آرزوها و آمال بشری و انعکاسی از معنویات مردم آذربایجان و ایران بود و امید است که با این ویژگیهایش نیز کماکان ادامه حیات داشته باشد.

امروز بر سر مزار عزیزی گرد هم آمده‌ایم که واژه انسانیت و وفاداری به مردم را با سالهای زندگی پربارش معنی کرد. آمده‌ایم تا یاد عزیزش را گرامی بداریم و پاس بداریم الگوهای زیستی، حرفه‌ای او را در حوزه‌های فرهنگی و ابعاد مختلف زندگی اجتماعی‌اش، که پرتوافکن راه پر پیچ و خم عمر ۶۳ ساله‌اش بود و چه زیبا توانست این راه را با سربلندی و عزت در نوردد و به ابدیت بپیوندد.

این دفتر یادبود چکیده‌ای از اظهارنظر شخصیت‌های ادبی، فرهنگی و اجتماعی کشورمان در مورد زنده یاد دکتر حسن ریاضی (ایلدیریم) هست که متن کامل آنها همراه با رونمایی آثار چاپ شده ایشان در بهمن ماه و به مناسبت سالروز تولدش در مقیاس ملی منتشر خواهد شد. بعنوان دستداران زنده یاد دکتر حسن ریاضی (ایلدیریم) که سال‌هایتمادی افتخار همکاری با ایلدیریم ادبیات آذربایجان را داشتیم، از همه دوستان، آشنایان و اعضای محترم انجمن‌های ادبی فرهنگی آذربایجان که قبول زحمت کرده و در مراسم امروز شرکت نموده‌اند کمال تشکر و سپاسگذاری را داریم.

خانواده ریاضی

فصلنامه آذری

انجمن ادبی فرهنگی ساهر

«ایشیق» - سایت ادبیات و هنر آذربایجان

۲۸ مرداد ۱۴۰۱

## سرت سلامت، ای آذربایجان!

«ایلدیریم» ادبیات آذربایجان خاموش شد

سحرگاهان سواری از بر دشت

دمی جولان گرفت و زود بگذشت

چومهتاب سحرگاهان شفق ریخت

چو خورشید شبانگاهان به در گشت

(بایاتی آذربایجانی، ترجمه سعید سلطان پور)

با تاسف بسیار، امروز ۲۸ مرداد ۱۴۰۰ شخصیت برجسته اجتماعی و ادبی آذربایجان، کوشنده راه آزادی و عدالت اجتماعی و تلاشگر خستگی ناپذیر توسعه فرهنگ و ادبیات آذربایجان، شاعر و روزنامه نگار برجسته دکتر حسن ریاضی (ایلدیریم) به دلیل ابتلا به ویروس کرونا درگذشت.

حسن ریاضی (ایلدیریم) در ۳۰ بهمن ۱۳۳۷ در روستای جمال آباد سراب به دنیا آمد. تحصیلات ابتدایی را در شهرهای هریس و مهربان و دبیرستان را در تبریز به پایان برد و سپس در «دانشگاه علوم پزشکی ایران» تحصیلات خود را ادامه داد و سالهای طولانی در بیمارستان دکتر شریعتی تهران در خدمت هم‌نوعان خود بود.

حسن ایلدیریم از کودکی در خانواده خود با ادبیات آذربایجان آشنا شد. پدرش که از علاقه‌مندان نهضت ملی آذربایجان بود، فرزندان خود را در خانه با کتاب‌های ترکی آشنا کرد و حسن در نوجوانی در شب‌نشینی‌های زمستانی روستا، داستان‌های کلاسیک ادبیات آذربایجان مانند «کوراوغلو» و «اصلی و کرم» را برای اقوام و خانواده می‌خواند. در نتیجه همین شیفتگی به ادبیات، از سال ۱۳۵۴ به صورت جدی به مطالعه و نگارش در حوزه زبان و ادبیات آذربایجان پرداخت. انقلاب بهمن ۱۳۵۷، حسن ایلدیریم را در موقعیت مناسب‌تری برای آشنایی با ادبیات آذربایجان قرار داد. پس از انقلاب، به رغم سن و سال کم، از همکاران فعال مجلهٔ پرخوانندهٔ «یولداش» بود. نوشته‌های او در شماره‌های مختلف این مجله اثباتی است بر جهان‌بینی ارزشمند او در دفاع از حقوق زحمتکشان و دفاع از زبان ترکی آذربایجانی به عنوان سرمایه ملی مردم آذربایجان.

در زمانی که مطبوعات نوپای آذربایجانی با محدودیت‌های بسیار روبه‌رو بودند، همراه با جمعی از دوستان و همکارانش انجمن «آرزو کاروانی» (کاروان آرزو) را راه‌اندازی کرد و فعالیت‌های ادبی خود را تا زمان درگذشت حسرت‌بار «حبیب ساهر» در قالب این انجمن ادامه داد. بعدها یکی از بنیان‌گذاران «انجمن ادبی مدنی ساهر» شد و به عنوان یکی از ارکان اصلی این انجمن تأثیرات ارزشمندی در ادبیات آذربایجان

گذاشت. همزمان همکاری نزدیک او با «انجمن ادبی صابر»، به نزدیکی بیش از پیش دو انجمن ساهر و صابر منجر شد و حسن ایلدیریم به عنوان فصل مشترک این دو نهاد ادبی برجسته آذربایجان، مسؤولیت مهمی در اداره هر دو انجمن داشت.

در دهه ۷۰، حسن ایلدیریم از ارکان اصلی برگزاری مراسم بزرگداشت شخصیت‌های ادبی و فرهنگی آذربایجان بود. فعالیت‌های او در این دهه همچنین بر انتشار کتاب اشعار شاعران آذربایجانی متمرکز بود. او به عنوان شاعری توانمند، ادبیات‌شناسی آگاه و روزنامه‌نگاری متعهد، انتشار آثار دیگر شاعران و نویسندگان آذربایجان را بر انتشار آثار خودش مقدم دانست و در این راه فعالیت‌های ارزشمند و فداکارانه‌ای انجام داد. حسن ایلدیریم پرورش‌یافتهٔ مکتب شعر «حبیب ساهر» و در عرصه روزنامه‌نگاری، دانشجوی با استعداد و فرزند خلف مکتب دکتر «بهزاد بهزادی» بود. او از سال ۱۳۸۲ به عنوان سردبیر فصلنامه آذری، نگهبان زبان، فرهنگ و ادبیات ترکی آذربایجانی شد و با کوشش بسیار این فصلنامه را به عنوان میراث ماندگار مردم آذربایجان، نزدیک به دو دهه ادامه داد.

او به عنوان روزنامه‌نگاری متعهد، همراه همیشگی تمامی انجمن‌ها، مطبوعات و محافل ادبی آذربایجان بود. در ابتدای دهه ۹۰ شمسی با راه‌اندازی سایت ایشیق از سوی «ایشیق گنجلی»، به عنوان مشاور اصلی



این سایت در کنار جوانان ایشیق بود و با راه اندازی «مجله ایشیق» تمام قد به حمایت فکری و معنوی خود از آن ادامه داد.

کتاب سه جلدی «آنا دیلی» - که حاصل کوشش مشترک حسن ایلدیریم و دکتر بهزاد بهزادی در تدوین آیین نگارش و دستور زبان ترکی آذربایجانی است - و همچنین «شناخت نامه ناظم حکمت» از مهمترین آثاری هستند که او در حیات ادبی خود باقی گذاشت. در ماه‌های پایانی عمر خود با اصرار دوستان نزدیکش، پذیرفت که مجموعه آثار خود را برای آماده سازی در اختیار ناشر قرار دهد. «مجموعه اشعار» در ۵ جلد، کتاب «مجموعه مقالات نقد ادبی» و همچنین کتاب «ترجمه‌هایی از ادبیات جهان» در زمانی کوتاه آماده نشر شد. از این کتاب‌ها، دو مجموعه شعر «یاغیش یوخوسو» (رویای باران) و «گۆزلریمدن آسیلدیم» (از چشمانم آویخته شدم) به زودی از سوی «نشر موغام» در تبریز در اختیار مخاطبان قرار خواهد گرفت.

افسوس که فرزند فداکار آذربایجان شاهد انتشار هیچ یک از این کتاب‌ها نبود و قلب شاعر او، در همان بیمارستانی که سال‌ها در آن به دیگر بیماران خدمت کرده بود، برای همیشه از تپش باز ایستاد.

فقدان حسن ایلدیریم، ضربه‌ای سخت بر پیکر ادبیات و فرهنگ آذربایجان است. این فقدان را به مردم آذربایجان، خانواده او، دوستانش و کوشندگان ادبیات آذربایجان تسلیت می‌گوییم و خاطره شاعر متعهد و

شریف آذربایجان را در یاد خود زنده نگه می داریم: سرت سلامت، ای  
آذربایجان!

۱۴۰۰/۰۵/۲۸

انجمن ادبی – مدنی ساهر

فصلنامه آذری

انجمن ادبی صابر

سایت ایشیق

گروه ادبیات سئونلر

مجله ایشیق

گروه موسیقی انلدار

## ابراهیم دارابی (نویسنده و مترجم)

دکتر ریاضی این ایلدیریم آسمان فرهنگ و هنر سرزمین ما، این بشردوست فروتن، علاوه بر یاری رساندن به بیماران دردمند و مبتلا به سرطان، از بنیانگذاران انجمن‌های ادبی آذربایجان بوده و در سرودن شعر و نوشتن مقاله‌های ادبی اجتماعی روشنگر و ترجمه‌ی آثار ادبی جهان نیز تبحر بسیار داشت. این ادیبِ هنردوست، در راه گسترش فرهنگ آذربایجان لحظه‌ای از پاننشست، ساعتی از عمر پربار خود را بدون کار و پیکار در راه حق و حقیقت و گسترش فرهنگ سپری نکرد و برای بالا بردن سطح ادبی و فرهنگی جامعه، سر فصل‌هایی را بر می‌گزید که هرچه متنوع‌تر، روشنگرتر و وزین‌تر باشند. یادشان گرامی

## شمس لنگرودی (شاعر)

زندگی دکتر حسن ریاضی تمام و کمال، جسمی و فکری، در راه سعادت انسان می‌گذشت. او پزشک بود و مثل هر پزشک قسم خورده حفظ سلامت آدمی وظیفه شغلش بود، و ادیب بود و در هیچ جا برای حفظ سلامت روان انسان جز در دل خود سوگند نخورده بود و به سوگندش وفادار بود؛ دو سوگند بزرگ در جهانی که از روزگارهاییل تا امروز، زمانبرترین مشغله آدمی تمرین کشتن یکدیگر است. کم نیستند افکار و آرمان‌هایی که راه‌شان از حذف افکار و آرمان‌ها و انسان‌های دیگر می‌گذرد. در نوشته‌های او از چنین ویرانگری‌های انسان‌مدارانه خبری نیست. او کاروانسرای متزلزل این جهان را می‌شناخت و به امنیت خاطر خفتگان و بیدارشدگان می‌اندیشید. یادش گرامی و راهش زنده باشد.

## پرویز پرستویی (بازیگر)

با دکتر حسن ریاضی عزیز از قبل از انقلاب از طریق زنده یاد نقی سیف جمالی‌اشنا و دوست شدم و از آن زمان با هم رفیق بودیم. از وقوع زلزله آذربایجان «۲۱ مرداد ۹۱» رفاقت ما بیشتر شد. مردی بی‌ریا، بی‌تکبر، خوش‌سیما و خوش‌برخورد که تمام وقت خود را صرف جمع‌آوری کمک به زلزله‌زدگان اختصاص داده بود. بی‌اغراق‌اشنایی با ایشان برایم باعث افتخار بود، چرا که ایشان فقط یک پزشک متخصص کار بلد نبود، بلکه: ادیب، نویسنده روشنفکر به معنای واقعی کلمه، افتخار ادبیات آذربایجان، شاعر، روزنامه‌نگار و... ما در سرزمینمان پزشک خوب کم نداریم درست مثل خود دکتر حسن ریاضی «ایلدیریم»، ولی دکتری که این همه افتخارات در حوزه ادبیات آذربایجان، شعر، روزنامه‌نگاری، دغدغه‌مندی در مسائل اجتماعی و تلاش در راه آزادی داشته باشد، بی‌تردید کم داریم.

## پرویز بابایی (نویسنده و مترجم)

مرگ سرنوشت محتوم همگان است، اما مرگ دوست نازنین ما دکتر حسن ریاضی ضایعه‌ای براستی جانگداز بود. او شاعری فرزانه، دوست رنجبران و آرمان‌خواه بود. اینجانب خاطرات زیبا و سرشار از مهربانی و انسانیت از او دارم که برایم فراموش نشدنی است. بدین وسیله فقدان او را به همسر گرامی و فرزندان عزیزش و تمامی دوستدارانش به‌ویژه به اعضای انجمن ادبی ساهر تسلیت می‌گویم. او برای همه ما ایلدیریم بود و ایلدیریم هم خواهد ماند.

## پرویز حبیب پور (نقاش)

گفتن و نوشتن در باره شخصیتی چون دکتر ریاضی آسان نیست. آسانتر این است که از خصائل او، از انساندوستی اش، از احساس تعهد و مسئولیت اش در جامعه و بیداد ستیزی اش، و از عشق عمیق اش به هستی و انسان و طبیعت و زیبایی های آن یاد کنم... پزشک است، اما پزشک و درمانگر نه تنها دردهای تن، که درمانگر دردهای اجتماعی انسان و جامعه نیز هست. تا آنجا که توان داشته، به یاری دردمندان نیازمند شتافته و همزمان به درمان دردهای اجتماعی نیز پرداخته است. شاعر است، اما نه شاعر آه و ناله ها و شکوه ها و زنجوره های خود نمایانه از بی وفائی یار خیالی. شعرش از انسان می گوید. از زیبایی ها و زشتی هایش، از شادی ها و غمهایش، از ستمگری و ستم ستیزی اش، از بی عدالتی و عدالت خواهی اش، از بسامانی و نابسامانی جامعه اش و از.... نه تنها می گوید، که راه چاره نیز می جوید. همانند هر آدم آگاه و روشنگر، بیشترین غم اش، غم انسان و اسارت های هزاران ساله او است...

## کیومرث کیاست (طراح و گرافیکست)

اول صبح بیست هشتم مرداد هزار و چهارصد، ضربه را خوردم. فاجعه دوران سخت ما تمام شدنی نیست و خبرها همه دردآور است؛ و این خبر زهراگین دگرگونم می‌کند و پرواز این مهربان‌ترین شاعر و نویسنده و پزشک، مرد نیک روزگار را باور نمی‌کنم. روزها می‌گذرد و زمان برای ما می‌قبولاند که دیگر وجود این عزیز را نخواهیم دید، ولی زمان سخن دیگری هم دارد: فرزندانگان از نیستی به هستی می‌رسند و در این هستی زمان خطی دنیای زندگان به دنیای پیچیده‌تری مبدل می‌شود و شاعر در زمان سیر می‌کند و دوباره و چند باره متولد می‌شود. وقتی شاعر خود حضور ندارد شعر و نوشته‌هایش، صدا و تصویرش چند باره ظهور پیدا می‌کند و هنرمند تکرار می‌شود. وقتی از پرواز می‌گویید، از کوه و رود و چشمه و غنچه و گل و بهار، در فضای هنری طنین انداز می‌شود.



## علی پاینده (شخصیت اجتماعی)

حسن آن نازنین دوستِ همیشه همراه درگذشت. او درخیلی ازعرصه‌های ادبی و فرهنگی خوش درخشید. اندیشه‌اش زیبا بود و انسانی و زیبایی‌اش را و عشقِ به انسانیت و حرمت به ذاتِ بشر را دوست می‌داشت و در این راه هیچگاه کوتاهی نکرد. امروز دیگر آن پاک‌نهاد و نیکوسرشت در میان دوستدارانش نیست. مرگِ غدار و بی‌رحم در بزن‌گاه کرونای کینه‌توز که بشریت را هدف قرار داده نازنین دوست ما را از ما گرفت و غمی دیگر بر غم‌های فراوانمان افزود. افسوس و هزاران افسوس که مرگ برگشت‌ناپذیر است و ما دیگر شاهد هنرنمایی‌های نازنینمان نخواهیم بود.

## احمد پوری (مترجم)

دیدار نخستم با حسن ریاضی نزدیک ۴۰ سال پیش در خانه دوستی بود که علاقمندان به ادبیات به ویژه ادبیات آذربایجان را دور هم جمع می کرد. آن روزها من شیفته رسول رضا و نیکار رفیع بیگلی بودم و اشعار ناظم حکمت را همواره در کیفم با خود این سو و آن سو می بردم. حسن ریاضی به نوعی مادر دلسوز ادبیات آذربایجان بود. بدون افراط‌گری و تعصب با آگاهی وسیعی که از آن داشت، آن را تیمار می کرد و همواره در راه آموزش و عرضه اش می کوشید. ذغدغه اصلی حسن، ادبیات بود. ادبیاتی جهانی و بدون مرز. در مرکز آن عشق خردمندان اش به ادبیات زبان ترکی به ویژه ترکی آذربایجانی بود. از هر امکانی برای معرفی و نشر این ادبیات بهره می گرفت و کوشندگان این راه را زیر بال خود گرد می آورد. هرگز دنبال های و هوی و خودنمایی نبود، اما گام‌های محکم و غول‌آسایش را هم نمی شد از نظر دور داشت. برایم تحسین برانگیز بود که چگونه بی اعتنا به مزد مادی، در هر حرکتی که بتواند ذره‌ای به زبان آذربایجانی یاری رساند و آن را نشر دهد، از وقت و انرژی و کارش مایه می گذاشت. باورم نمی شد روزی برای یادبود او و نبودنش باید چیزی بنویسم. حسن عزیز رفت و برای من رفتنش دردناک بود، چرا که هم دوستی با ارزش را از دست دادم و هم یاری را که در ترجمه‌ام از زبان ترکی به کمک می شتافت.

## اردشیر رستمی (طراح و گرافیست)

عمو حسن! قبیله و قوم و دیارت خودشان را بی فردا می بینند و این زمان بیشتر از همیشه به تو نیاز دارند، ولی تو نیستی و این جهان حاصل کاستی‌ها و رخ‌نداده‌هاست. هم‌سرم شهلا نام تو را به درستی کوهستان گذاشته بود و خبر درگذشت همه ما را به اشک نشانده. آری درد کوهستان هم به اندازه‌ی خود کوهستان بزرگ است و این دردها بود که هیچ‌وقت از آن‌ها حرف نزدی و همه را به خودت ریختی و کار تمام شد. عمو حسن! شما بی تکرار هستی و ما تنها تر از همیشه ایم. ای کاش بتوانیم درس‌هایی را که با زندگی و رفتار و حتی سکوت به ما آموختی را بیشتر بیاموزیم و جهان را به باورهای انسانی تو نزدیک کنیم. عمو حسن! سلامی دوباره به تو و بدرود. لورکا درست گفته بود: دریا نیز می‌میرد.

## چنگیز مهدی پور (آهنگساز و نوازنده قوپوز)

دکتر حسن ریاضی از آن دست انسان‌هایی است که در دوران زندگی پر بارش، سخنان خود را بر زبان آورده و با داشتن اندیشه‌ای نو و متفاوت، تبدیل به شخصیتی ناب و گرانبها در بین ادبا گشته است. همانطور که پدرانمان گفته‌اند یکی از خانه رود، آن دگر از ایل رود. حسن ایلدیریم نیز شخصیتی بود که نه از یک خانه، بلکه از میان یک ایل رخت بر بست. از این رو به جاست اگر بگویم که مردم ما شخصیت بسیار بزرگی از دست داده و پر کردن جای خالی ایشان چندان آسان نخواهد بود. به خاطر این فقدان بزرگ به مردم، ادبا، موسیقی‌دان‌ها و خانواده‌ی محترم ایشان علی‌الخصوص همسر گرامیشان ماهرخ خانم تسلیت عرض کرده و باور دارم که راه وی پر رهرو بوده و در مدت زمان کوتاهی حسین عزیز جای ایشان را بین دوستانشان پر خواهد کرد.

## فریبا وفی (داستان نویس)

پررنگ ترین تصویرم از او در دامنه دماوند نقش می بندد. آسمان فراخ و پرستاره است. همه گرد آتش ایستاده ایم. او شیرین و روان حرف می زند و شعرهایی از ناظم حکمت می خواند. شناخت کمی از او دارم، اما دورادور از حضور پررنگ و فروتنانه اش در فضاهاى فرهنگى خبر دارم. حضوری مداوم، پایدار و تاثیرگذار. خبر رفتنش را که می شنوم تصویر قامت بلند او در سایه روشن آتش پررنگ تر و درخشان تر از قبل پیش چشمم ظاهر می شود. تصویری که نیروی حیاتی بالای او را که گویی از زندگی سرشار و پرتلاش و همزمان از طبیعت اطرافش مایه می گیرد به همه ماهایی که دورش حلقه زده ایم تسری می دهد. یادش گرامی.

## عظیم قیچی ساز (کوهنورد)

دورادور با نوشته‌ها، وریز و ردیف قلم زیبا و توانمند دکتر حسن ریاضی تا حدودی آشنایی پیدا کرده‌ام. از باب محبتی که به ورزشکاران و خصوصاً کوهنوردان داشتند یکی دو بار عملاً در حق این حقیر نهایت محبتشان را به خرج داده و در مجله آذری شرمندۀ ام کرده بودند و سراغ دارم زمانی که من در آن قله‌ها و سختی‌ها و شکاف‌ها و یخچال‌ها و کولاک‌ها گرفتار و دست به گریبان بوده‌ام، استاد گرانقدر با امعان نظر و محبت و علاقه‌شان نظاره‌گر و پیگیر سلامتی و موفقیت من بوده‌اند که از این نظر همیشه مدیون توجه‌شان بوده و هستم. صد افسوس که افتخار ملاقات و مصاحبتشان نصیبم نشد.

## سیاوش چراغپور (بازیگر)

اولین بار نام شریف دکتر حسن ریاضی را از رفیق عزیزم عمونقی سیف جمالی شنیدم... می‌گفت: «همشهری، هم محلی و همدوره‌ای بودیم... می‌گفت او دکتر شد و من کارگر، اما رفاقت و دوستیمان ادامه پیدا کرد...» می‌گفت: «او فقط دکتر نیست شاعر هم هست... عاشیق موسیقیه و فعال ادبی... می‌گفت برای حفظ زبان و ادبیات آذربایجان خیلی زحمت می‌کشه...» امان از این بی‌داد ۲۸ مرداد... امان از این خاطره و خاطره‌های تلخ... یاد مرد بزرگ شعر و ادب آذربایجان... مرد نیک‌نام و دوست داشتنی دکتر حسن ریاضی (ایلدیریم) گرامی... هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق / ثبت است بر جریده عالم دوام ما.

## شهناز داراییان (همسر استاد علی اشرف درویشیان)

علی اشرف درویشیان نشسته در بالای مجلس و به دوست نویسنده‌ای که کنارش نشسته گوش می‌دهد. کمی خسته به نظر می‌رسد. دوباره و چند باره زنگ در به صدا در می‌آید. در را باز می‌کنم. آقای حسن ریاضی در چهارچوب در پیدا می‌شود. چهره خندان و مهربانش زودتر از خودش به درون می‌آید و بر جان علی اشرف می‌نشیند. علی اشرف نیم خیز می‌شود و تلاش می‌کند بلند شود. شاید می‌خواهد به احترامش بایستد، اما دوباره بر ویلچر می‌نشیند. دکتر ریاضی به طرفش می‌رود و او را در آغوش می‌گیرد. امروز هشتم فروردین است. همراه کانون نویسندگان که هرساله چنین روزی برای تبریک سال نو به دیدن خانم سیمین بهبهانی عزیز می‌رفتیم و عید نوروز را همراه آنها جشن می‌گرفتیم، اما دریغ و درد که اینان یکی یکی از کنارمان پر می‌کشند و می‌روند؛ همچون دکتر حسن ریاضی، این انسان گرانقدر، ساده و مهربان.



## حشمت حافظی بهزادی (همسر استاد بهزاد بهزادی)

او شاعری زبردست، نویسنده‌ای پرکار و توانا و انسان والا بود. من افتخار می‌کنم که او مرا مادر خطاب می‌کرد. «آذری» پدر دُوم، من پسر دُوم را از دست دادم. او با تمام وجود برای سر پا نگهداشتن «آذری» می‌کوشید که نقطه‌ی ثقل و جذاب نویسندگان، ادیبان، ادب دوستان و شعرا بود. بعد از فوت بهزادی، دکتر ریاضی این بار سنگین را که بعد از دست دادن دوست و همکارش دو برابر شده بود، بخوبی و با روی باز به دوش می‌کشید و خوشبختانه موفق هم بود. بهزادی و ریاضی دویار جدا نشدنی بودند و ساعت‌ها بدون خستگی و با عشق در دفتر «آذری» می‌نشستند و برای حل مشکلات و هرچه پربارتر شدن مجله تبادل نظر می‌کردند.

## اختر امین مؤید ( همسر استاد مجید امین مؤید )

هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق / ثبت است بر جریده عالم دوام  
او... آری آن نازنین دانای بزرگوار و اندیشمند و نویسنده و مترجم و طبیب  
بی ادعای عالی مقام که به حق فرزند خلف آذربایجان بود همیشه در دل  
ها و خاطره ها و یادها جا دارد و هرگز فراموش نمی شود و نخواهد شد، و  
افسوس که از شور بختی ما این گل سر سبد ما زود پرپر شد و ما را از  
دیدارش و زیارتش محروم ساخت و در حسرت رها کرد. روحش شاد و  
یادش گرامی .

## سعیده پاک‌نژاد (داستان‌نویس)

حرف‌هایش مثل همیشه بی‌تکلف و ساده و دور از خودنمایی‌های  
روشنفکرانه و لحن‌اش فروتنانه بود، که یکی از ویژگی‌های شخصیتیش  
بود. مثل آب‌هایی که هر قدر عمیق باشند، با هیاهوی کمتری جریان  
دارند و فقط سطح‌شان را می‌بینی و عمق‌شان پیدا نیست. آقای حسن  
ریاضی همیشه در یادها و دل‌ها جاودانه خواهد ماند. روح‌شان شاد و  
خاطره‌شان عزیز.

## رقیه کبیری (داستان نویسی)

بعضی نام‌ها و یادمان‌ها تنها متعلق به خانواده نیست، این نام‌ها چنان درخشانند که حتی با حذف شدن از سیاهه انسانی ثبت و اسناد کشور، نام و یادمان‌هایشان از برگ‌های تاریخ مردمی حذف نخواهد شد. نام حسن ایلدیریم نیز از اینگونه نام‌هاست. یادمان‌های او همیشه در تاریخ مطبوعات و ادبیات مردمی و مستقل آذربایجان ماندگار خواهد بود. او با تکیه بر دانشی که از تحولات تاریخی آذربایجان در عصر مشروطه و حکومت فرقه دموکرات و حکومت پهلوی و ... داشت به نقش و تاثیر مطبوعات بر جوامع آگاه بود و باور داشت که هنر و ادبیات ابزاری است برای ارتباط فرهنگی با ملت‌های دیگر و جایگاه واقعی مطبوعات در میان مردم است.

## ناهید نوبخت (پژوهشگر اجتماعی)

این روزها خاطرات دوران بچگی ام همراه با بغض و آه، مدام توی ذهنم مرور میشه و هزاران بار در ذهن خودم تکرار می کنم که: «نه! عمو حسن زنده است. هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق.» عمو حسن را اولین بار حدود ۴۵ سال پیش توی خونه مون در روستا دیدم. مهربان و ساده؛ پر جنب و جوش و پر انرژی؛ حضورش به آدم آرامش و اعتماد به نفس می داد... زمانی که من طعم تلخ چوب مدیر مدرسه را بخاطر دیر رسیدن به مدرسه بر روی دستان نحیف و یخ زده ی خود می چشیدم، عمو حسن بعنوان معلم وارد مدرسه ما شد. با تمام وجود احساس کردم که فرشته نجات بچه های ضعیف و بی پناه به مدرسه ما آمده است. با آمدن عمو حسن بارقه ی امیدی در دل خیلی از بچه ها درخشید. چون نوع رفتار، منش و عملکرد عمو حسن خیلی متفاوت بود. او آفتاب صفت بود و سیاهی ستیز، و همه ی بچه ها را به یکسان دوست داشت. آفتابی بود که بر همگان می تابید بدون توجه به کفش های پاره، لباس های مندرس، دست های زخمی و ترک برداشته آنها... عمو حسن همواره راهنما و استاد من بوده، از دوران بچگی تا پایان دانشگاه. او همیشه در قلب و روح من زنده و جاریست. یادش گرامی و مانا.

## رضا کاظمی (داستان نویسی)

هیچ وقت فرصت نشد او را از نزدیک بینم، اما مطمئن هستم مهربانی از ویژگی‌های بارزش بوده. این را از لحن، صدا و کلمه‌هایش می‌شد فهمید. اینک جای او خالی است و دنیای ما بیش از هر زمان دیگری به مردانی چون «دکتر حسن ریاضی» احتیاج دارد؛ چون این دنیا بیش از هر زمان دیگری به ادبیات، به عشق، به صلح، به مهربانی و به تعهد نیازمند است. راستی، این روزها که خبر درگذشت‌اش در فضاهای مختلف، مدام در حال بازانتشار است، به عکس‌هایش دقت کرده‌اید؟ تقریباً در اکثر عکس‌ها می‌داند چگونه لبخند بزند. این دنیا، بیش از هر زمان دیگری به یک لبخند احتیاج دارد.

## شاهرخ امینی (نویسنده)

دارم از رفیق نازنین و مهربانم حسن ریاضی می‌گویم. مردی که به ریش مرگ خندیده بود. صلابت جسم و سلامت فکری و روحی مردی که حضورش اطمینان بخش بود، به یکی چون من این حق را می‌داد که هرگز تصور مرگ او را نداشته باشم. اما آنچه مربوط به رابطه خودم با حسن گرمی است جز شرافت و صداقت و روی باز و بشاشیت ذاتی چیزی نیست. او به راستی از زمره نیکمردانی بود که منش اجتماعی او بیان کننده شخصیت روشنفکریش بود. من به جرات اعتقاد دارم کمتر کسی یافت می‌شود که در اولین برخورد، با هر نوع عقیده‌ای، خاطره خوبی از وی در ذهنش باقی نمانده باشد. می‌خواهم خیلی ساده و بی‌پیرایه بگویم، حسن از آن دسته انسانهاست که دوست داری در کنارش باشی. حضورش مانند موجی از خوشه‌های سبز گندمزاران، در یک دشت باران خورده به همان میزان گسترده و به همان شکل دلنشین و آرامش بخش بود. در ژانرهای متفاوت هنر مطالعه داشت، اما علاقه‌اش به شعر مثال زدنی بود. در واقع شعر را زندگی می‌کرد.

## احد واحدی (شاعر)

حسن ریاضی (ایلدیریم) یکی از تاثیرگذارترین رفقای ما در ایران در حیطه ادبیات و فرهنگ آذربایجان بود. قبل از هر چیز، حسن انسان خوبی بود. صادق، مهربان، بدرد بخور و همیشه برای خدمت به رفقا و هموطنانش آماده ! حسن ده ها فضیلت دیگر داشت. یکی از ارکان اساسی جشن ها، یادبودها، سمینارها، دیدارها، مصاحبه ها و غیره بود. مجله آذری تنها یک بخشی از فعالیت وی را در خود منعکس می کند. او ادبیات شناس و منتقد ادبی گرانقدری بود. از معدود کسانی بود که همپای شناخت اساسی ادبیات آذربایجانی و ترکی، ادبیات فارسی را هم می شناخت. پژوهشگری خستگی ناپذیر، خادم اجتماعی فعال، شاعر، نویسنده و مترجمی توانا بود. حسن حقیقتاً یک نمونه برجسته از اندیشه و کار، انرژی بود. یاد و خاطره اش گرامی باد!



## جواد دربندی (محقق)

حسن ریاضی این روستائی زاده خالص و بی غش علاوه بر این که انسانی زحمتکش و تلاشگری بی همتا بود، اسوه اخلاق و جوانمردی و خوش خلقی و حلم و سواد هم بود. با وجود تنگدستی، انسانی گشاده دست و متحملی بود. فرزندان خود را هم این گونه بار آورد. علیرغم مشکلات فراوان، او برای تقویت و نشر نظم و نشر ادبیات زبان مادری از هیچ نهرا سید؛ از جان مایه گذاشت و تشویق و اشتیاق علاقمندان به زبان مادری را بار دیگر فراهم ساخت. جوانان را ترغیب به یادگیری ادبیات زبان مادری نمود، چه با اشعار و نوشته های خویش و چه با آثار بزرگان علم و ادب و یاد آنان و چه مقاله نویسی در سایر مطبوعات و مجلات و تهیه پاسخ منتقدین و... حالا دیگر خود حسن در واقع، مصداق شعری که حدود چهل سال پیش خوانده بود شده است. (یاشاماق یانماقدیر یاناسان گرهک.).

## دکتر ناصر رادگر (پزشک متخصص)

در اتفاقی مبارک برای اولین بار با جناب استاد ریاضی فقید آشنا شدم، و طرفه اینکه این آشنایی در کوهپایه‌های اطراف دماوند در گردهم‌آیی‌های سالیانه‌ای که وجود نازنینش به همتی ستودنی ترتیب می‌داد صورت گرفت. به ناگهان با دیدن چهره استاد به یاد کوه‌پیمایی‌های ایام جوانی و خیالپردازی‌های همراه آن لحظات افتادم. قامتی رعنا با چهره‌ای گندمگون و صورتی بغایت مهربان و متین و در عین حال تیزبین و تیزهوش که همراه با تواضعی مثال‌زدنی عجین شده بود. انگار او بود که سوار بر «قیرآت» از این کتل به کتلی دیگر می‌زد و انگار او بود که ساز صدفی‌اش را بر سینه‌اش گذاشته بود و نوای روحبخشش فضای دره‌ها را آکنده ساخته بود. فقدان آن رادمرد تاثر شدیدی در من ایجاد کرد. نام و یادش همیشه مانا.

## پوریا گل محمدی (جامعه‌شناس)

زنده‌یاد به عنوان یک نخبه و اندیشمند ادبی درکنار فرزندانش که همگی دارای تحصیلات دانشگاهی بالا هستند، سالها در شهرک رسالت منطقه ۱۹ زندگی کرد و بی ادعا و در سکوت آثار ارزشمندی از خود به جا گذاشت. هر وقت او را می‌دیدم آرام قدم بر می‌داشت؛ گویی در حال فکر کردن بود. شاید اولویتش فکر کردن بود و بعد نان برای زندگی. آرام اما مطمئن قدم بر می‌داشت؛ درست مثل روش کارش در تحقیقات، ترجمه و نوشتن و انتشار نشریه. اهل شلوغ‌کاری نبود و کار در آرامش را ترجیح می‌داد. افراط و تفریط نداشت. کیفیت برایش مهم‌تر از کمیت بود.

## ملیحه بصیر (نویسنده)

آقای ریاضی همانند هر انسان متفکر دیگری بواسطه ادراکات و مقتضیات زندگی و متناسب با شرایط زیست محیطی و ساختار شخصیتی خود دارای جهان بینی و دیدگاهی بود که همه شناخت‌های او را از جهان، پدیده‌ها و جوامع انسانی در بر داشت. ایشان بر این باور بود که در این راستا می‌توان به شناخت حقیقی و علمی از جهان و پدیده‌ها دست یافت. زیرا اگر جهان با روش علمی شناخته نشود نمی‌توان حاکمیت تصورات پوچ و دروغین را دگرگون ساخت. شعرها و نوشته‌های ایشان بخصوص ترجمه‌هایشان از «ناظم حکمت» حاکی از آنست که ایشان به ادبیات متعهدانه معتقد بودند. ادبیاتی که وظیفه خود می‌داند تا در کاستن آلام و رنج‌های بشر نقش موثری داشته باشد و امید به آینده، مهر و شفقت و همبستگی را در میان مردم ایجاد کند؛ ادبیاتی که کیش حقیقت‌جویی را از طریق ایجاد روابط انسانی و مطالعات هوشمندانه و دقیق پرورش می‌دهد و معتقد است که حقیقت خود نیز در کنار تغییر و تکامل واقعیت، همواره در جریان آفرینش است و به تناسب نیازمندی‌های جامعه دگرگون می‌شود.

## ابراهیم تفضلی (هنرمند)

حسن در مورد ادبیات و هنر آذربایجان هرچه در امکان داشت و از دستش ساخته بود انجام داد و به موفقیت‌های سترگ و ماندگار نائل آمد. او نه تنها در پیشرفت و حُسن اجرای برنامه‌های بزرگ اجتماعی که در سالن‌ها برگزارگردید نقش بی بدیل داشت، در محافل کوچک و مجالس هنری و جشن‌های مختلف شمع مجلس بود و آن مجلس را با صحبت‌هایش و حضورش و تبسم‌های پرمحبت‌اش غنا می‌بخشید. حسن در روابط فردی و دوستانه و خانوادگی الگوی خیرخواهی و راهگشا بود و در حضورش حاضرین انرژی و امید اخذ می‌کردند. من فوت دوست گرانقدر و انسان بزرگ دکتر حسن ریاضی را نمی‌توانم باورکنم. او نمی‌میرد چون که مسیر و راهی بنیان نهاده که تداوم خواهد داشت و او مثل ستاره ای در آسمان هنر و ادبیات خواهد درخشید.

## علی آغ گونئیلی (داستان نویس)

مرگ حسن خلائی بود جبران ناپذیر که در حوزه کنشگری فرهنگ و ادب آذربایجان ایجاد شد. چرا که او از تأثیرگذارترین و هوشمندترین شخصیت‌های حوزه فرهنگ و ادب آذربایجان بود و کارهای ناکرده و نیمه تمام بسیاری داشت که باید می‌کرد. اما مرگ او هر چقدر هم که تلخ و گزنده باشد در خور عزا و ماتم و سوگواری نیست، چرا که حسن از آن دسته آدم‌هایی نبود که زندگی‌شان در فاصله بین «گور-گهواره» عمرشان خلاصه شود، بلکه او از آن دسته آدم‌ها بود که ردپای بزرگ و عمیقی در زندگی از خود برجای گذاشته است. او روحش لبریز از عشق به مردم، تپش‌های قلبش برای بهروزی و سعادت‌مندی انسان و راهش به سوی حقیقت و آرمان‌های والای انسانیش بوده و با هوشمندی تمام توانست دایره حیاتش را خیلی فراخ‌تر از فاصله بین «گور-گهواره» عمرش، یعنی تا افق‌های روشن زندگی و تا کرانه‌های جاودانگی بگستراند.

## بابک احمدي (شاعر)

نام ایلدیریم سالها در ذهنم حک شده بود. اواخر دهه هفتاد با دوستانی آشنا شدم که از بنیان‌گذاران انجمن ادبی صابر بودند. زمانی که عضو انجمن ادبی صابر شدم، بزرگان عرصه ادبیات آذربایجان را بیشتر از نزدیک شناختم که دکتر حسن ریاضی (ایلدیریم) هم یکی از این چهرهای برجسته بود. با گذشت زمان ارتباط بنده با دکتر ریاضی بیشتر شد، متن سخنرانی‌های ایشان و مقاله‌های او از جذابیت خاصی برخوردار بود. وجود بزرگانی همچون دکتر ریاضی در هیئت مدیره انجمن باعث شد تصمیم‌های بزرگ و کارهای بزرگتری در انجمن صابر انجام بگیرد. یادش را گرامی می‌دارم.

## خلیل قیاسی (معلم و دوست)

حکایت از چه کنم سینه سینه درد اینجاست / هزار شعله سوزان و آه  
سرد اینجاست (۵.۱. سایه)

مرگ زود هنگام حسن به ستاره‌ای می‌مانست که غروب کرد... حسن به  
عنوان یک دوست، برادر، پزشکی حاذق، شاعر آزادی، نویسنده‌ای متعهد  
و مستقل و ژورنالیستی آرمانخواه که یگانه رویایش شکوه و ارجمندی  
انسان بود؛ هر جا حقیقت را در مخاطره می‌دید بی‌پروا زبان به انتقاد و  
اعتراض می‌گشود. در نخستین سالگرد رفیق عزیزم یاد او را گرمی می  
داریم.



## خسرو واقف (همکلاسی)

با حسن آقا در «مهربان» همکلاس بودم. از جمال آباد در ۵ کیلومتری مهربان می آمد. باهوش و زرنگ بود و همواره توجه معلمان بخصوص آقایان پشمینه آذر و آرش را به خود جلب می کرد. آخرین دیدارمان دی ماه سال ۹۸ در دفتر مجله آذری بود که در همان جلسه با آقای دارابی هم آشنا شدم. بعد از آن دیدار ارتباطمان برقرار بود و در آبان ۹۹ بعد از اطلاع از اینکه به کرونا مبتلا شده ام، بسیار راهنمایی و کمک کرد تا آن دوران بحرانی را به سلامت به پایان برسانم. بخاطر شخصیت والایش، همچون سایر شخصیت های فرهیخته منطقه مهربان از جمله آقای هاشم ترلان و دکتر پوراسدی همیشه در خاطره ها زنده است. خبر شوکه کننده ی در گذشت او برای همه دوستان تلخ بود و مردم منطقه را هم به ماتم نشانند.

## آیدین ریاضی (روزنامه نگار)

فاش می‌گویم و نیک می‌دانم که سخت است سخن گفتن از تو که سراسر زندگی‌ات همواره نور بودی و شور. از تعریف و تمجید خود همیشه کناره می‌گرفتی و آگاهم که مطلوبت نیست ثنا و ستایش، آن هم از زبان من. چه شب‌هایی را با هم گذارندیم. چه دانشگاهی بود و چه عیشِ مدامی. من بودم و طی طریق‌ها کردم با تو، و شدم. خام بودم، با رفاقت با تو پخته شدم. پیاده‌ای هراسان بودم، دستم را گرفتی و سواره شدم. اسبِ فصاحت را در جهانِ بلاغت دواندیم و در هر ساحتی که پهلوی می‌زد به انسانیت، در این مسیر تطور، درنگ کردیم و نگرستم جهان را از دید آرمان انسانیت. به راستی چه مبارک سحری‌های را با هم شب کردیم و چه فرخنده شبی‌هایی را سحر. شیرآهن‌کوه‌مردی که بر جای جای تاریک‌خانه‌ی ذهن من بی‌وقفه در حال باریدن آفتاب بودی و در دوران کالایی‌شدنِ اندیشه و شی‌وارگی انسان، همیشه فریاد می‌زدی شکوه انسانی را. ولی بدان که تو در ما تکثیر شدی. دردت، دردی ست مشترک که همگان آن را فریاد خواهیم زد. در آینده‌ی نزدیک تو را پیدا خواهیم کرد در آغوش وطن، خواهیم یافت تو را در کرانه‌های آراز. از زبان مردمان خواهیم شنید پژواک نام تو را، با گل سرخی در دستانمان، زیر بیرقِ پیروزی بار دیگر دیدار خواهیم کرد.

# دفتر یادبود

دکتر حسن ریاضی (ایلدیریم)

به مناسبت اولین سالگرد فقدانش

آذری

۲۸ مرداد ۱۴۰۱